

ЕКОНОМІКА РЕГІОНУ

DOI: 10.31617/1.2024(157)08

UDC 338.2:332.14=111

ЗАМКОВА Наталія,

д. філос. н., професор, директор
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Соборна, 87, м. Вінниця, 21050, Україна

ORCID: 0000-0001-9557-2607

director@vtei.edu.ua

МАХНАЧОВА Наталя,

к. е. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту
та адміністрування
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Соборна, 87, м. Вінниця, 21050, Україна

ORCID: 0000-0003-4634-2009

n.makhnachova@vtei.edu.ua

ІВАНЧЕНКО Галина,

к. е. н., доцент, декан факультету економіки,
менеджменту та права
Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного
університету
вул. Соборна, 87, м. Вінниця, 21050, Україна

ORCID: 0000-0002-5654-1514

h.ivanchenko@vtei.edu.ua

ЦСР-ЦЕНТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАД

Проведено дослідження розвитку громад і формування стратегій їхнього розвитку в контексті підходу, орієнтованого на досягнення цілей сталого розвитку. Розглянуто проблеми сталого розвитку громад та їх розуміння важливості досягнення цілей сталого розвитку (ЦСР) на всіх рівнях управління. В основу дослідження покладено гіпотезу, що врахування особливостей ЦСР-центричного підходу до стратегічного планування розвитку громад в Україні приведе до покращення

ZAMKOVA Nataliia,

Doctor of Sciences (Philosophy),
Professor, Director of Vinnytsia Institute
of Trade and Economics
of State University of Trade and Economics
87, Soborna St., Vinnytsia, 21050, Ukraine

ORCID: 0000-0001-9557-2607

director@vtei.edu.ua

MAKHNACHOVA Natalia,

PhD (Economics), Associate Professor,
Head of the Department of Management
and Administration
Vinnytsia Institute of Trade and Economics
of State University of Trade and Economics
87, Soborna St., Vinnytsia, 21050, Ukraine

ORCID: 0000-0003-4634-2009

n.makhnachova@vtei.edu.ua

IVANCHENKO Halyna,

PhD (Economics), Associate Professor,
Dean of the Faculty of Economics,
Management and Law Vinnytsia Institute
of Trade and Economics of State University
of Trade and Economics
87, Soborna St., Vinnytsia, 21050, Ukraine

ORCID: 0000-0002-5654-1514

h.ivanchenko@vtei.edu.ua

SDGs-CENTRIC APPROACH TO STRATEGIC PLANNING OF COMMUNITY DEVELOPMENT

The research of the community growth and the formation of strategies for their development in the context of an approach focused on achieving sustainable development goals have been conducted. The problems of the sustainable community development and their crucial understanding of achieving the Sustainable Development Goals (SDGs) at all levels of management have been considered. The research is based on the hypothesis that taking into account the features of the Central Development Center approach to the strategic

Copyright © Автор(и). Це стаття відкритого доступу, яка розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

індикаторів сталого розвитку на сучасному етапі функціонування громад і до сталого розвитку України. Методологія дослідження містить: оцінку якісних, кількісних і соціальних показників, а також методи позиційного аналізу, фокус-групи, діагностичного інтерв'ювання, експертних оцінок, вимірювання та порівняння, системного аналізу та моделювання. Проаналізовано базові поняття і складові сталого розвитку. Запропоновано визначення особливостей ЦСР-центричного підходу до стратегічного планування розвитку громад. Детально розглянуто роль міжсекторальної співпраці між місцевими органами влади, бізнесом і громадянським суспільством у контексті досягнення ЦСР. Акцентовано на інтеграції екологічних, соціальних та економічних аспектів у стратегічне планування, а також досліджено проблеми та виклики, з якими стикаються громади під час впровадження цих підходів. Окремо наголошено на важливості розбудови інституційної спроможності громад для ефективного реалізації ЦСР та їх адаптації до змінних умов повоєнного періоду. Надано рекомендації щодо вдосконалення методик моніторингу й оцінювання досягнення ЦСР на місцевому рівні. Обґрунтовано, що лише за наявності якісної стратегії, об'єднаних зусиль і взаєморозуміння всіх стейкхолдерів можливе досягнення мети "відбудувати краще, ніж було". Акцентовано на тому, що відбудова країни має здійснюватися спільними зусиллями, на засадах прозорості, інновацій та стратегічного бачення. Визначено лідерську роль громад у післявоєнній відбудові України, розкрито значення державної регіональної політики та прийняття Дорожньої карти децентралізації, а також врахування потреби досягнення цілей сталого розвитку у громадах. Проведено ранжування цілей сталого розвитку для громад Вінниччини.

Ключові слова: сталий розвиток, цілі сталого розвитку, стратегія розвитку громад, стратегічне планування, повоєнна відбудова, стале відновлення.

JEL Classification: R12, R58, Q56.

Вступ

Теоретичні дослідження проблематики засвідчили, що поняття "сталий розвиток" має досить широку інтерпретацію тлумачень. Вперше це поняття запропоновано Всесвітньою комісією з навколишнього

planning of the community development in Ukraine will lead to the improvement of sustainable development indicators at the current stage of the community growth and the sustainable development of Ukraine. Such research methods were used, as: assessment of qualitative, quantitative and social indicators, as well as methods of positional analysis, focus groups, diagnostic interviews, expert assessments, measurement and comparison, system analysis and modeling. The basic concepts and components of sustainable development were analyzed. It has been proposed to define the features of the Central Development Center-centered approach to the strategic planning of community development. The role of intersectoral cooperation between local authorities, business and civil society in the context of achieving the SDGs was considered in detail. The article focuses on the integration of environmental, social and economic aspects into strategic planning, and explores the problems and challenges faced by communities in implementing these approaches. The importance of building the institutional capacity of communities for the effective implementation of the SDGs and their adaptation to the changing conditions of the post-war period was separately emphasized. Recommendations were given for improving the methods of monitoring and evaluating the SDGs achievement at the local level. It is substantiated that only in the presence of a high-quality strategy, joint efforts and mutual understanding of all stakeholders it is possible to achieve the goal of "rebuilding better than it was". It was emphasized that the reconstruction of the country should be carried out by joint efforts, on the basis of transparency, innovation and strategic vision. The leadership role of communities in the Ukrainian post-war reconstruction was defined, the significance of state regional policy and the Road Map adoption of decentralization, as well as the consideration of the need to achieve the sustainable development goals in communities, were revealed. The ranking of the sustainable development goals for the communities of Vinnytsia was carried out.

Keywords: sustainable development, sustainable development goals, community development strategy, strategic planning, post-war reconstruction, sustainable recovery.

середовища та розвитку ООН у 1987 р., у доповіді Брундтланд, де визначено, що "...розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу спроможність майбутніх поколінь задовольнити свої особисті потреби в майбутньому" (Джеральд & Філіпенко, 2003). Стійкий або сталий розвиток є загальною концепцією, що передбачає необхідність встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства та захистом інтересів майбутніх поколінь, зокрема їх потребу в безпечному та здоровому довкіллі (Шворак та ін., 2022). Концептуальні засади проблем сталого розвитку національної економіки України досліджувала Даценко (2023). Останніми роками в наукових працях з регіональної економіки та управління акценти щодо підвищення ефективності соціально-економічного зростання переносяться саме на місцевий рівень, що обумовлено поширенням децентралізаційної теорії управління в країнах світу (Павліха та ін., 2022). Тому дослідження розвитку громад та формування стратегій їхнього розвитку в контексті підходу, орієнтованого на досягнення цілей сталого розвитку (далі ЦСР-центричного підходу) потребують деталізованого вивчення та впровадження.

Компоненти сталого розвитку територіальних громад і регіонів в умовах суспільно-політичних викликів досліджували Панчишин та Вдовин (2023). Особливості стратегічного планування сталого розвитку територіальних громад розглянули Дерун та Кочерга (2021), О. Васильєва та Н. Васильєва (2018). Науковці Т. Фесенко та Г. Фесенко (2020) вивчали інноваційне середовище міста як чинник сталого розвитку громади. Стратегуванню регіонального розвитку за воєнного стану присвячена праця Динник (2023). Своєю чергою, Коваленко (2018) проаналізував стан і перспективи реалізації Цілей сталого розвитку в Україні. У праці *Radzihovska et al.* (2023) визначено особливості оцінювання результатів виконання програм регіонального розвитку в Україні. Серед сучасних іноземних науковців можна виділити публікацію *Cleent et al.* (2023), де розглянуто стратегію *smart-сіті* як драйвер локального досягнення ЦСР. Привертає увагу також праця *Conroy ma Wilson* (2024) щодо перегляду планування сталого розвитку з огляду на сучасні зміни та потреби людства.

За даними досліджень *Mapping Innovations Patents and the Sustainable Development Goals* (2024) щодо технологічних галузей, спостерігається взаємозв'язок, наприклад, таких цілей як ЦСР 9 "Промисловість, інновації та інфраструктура" і ЦСР 3 "Міцне здоров'я і благополуччя". Водночас кожна ЦСР охоплює різноманітні технології, спрямовані на досягнення відповідної мети, хоча існує певне дублювання, наприклад, "Скорочення викидів парникових газів" з'являється як в ЦСР 9 "Промисловість, інновації та інфраструктура", так і в ЦСР 13 "Протидія зміні клімату" (рис. 1).

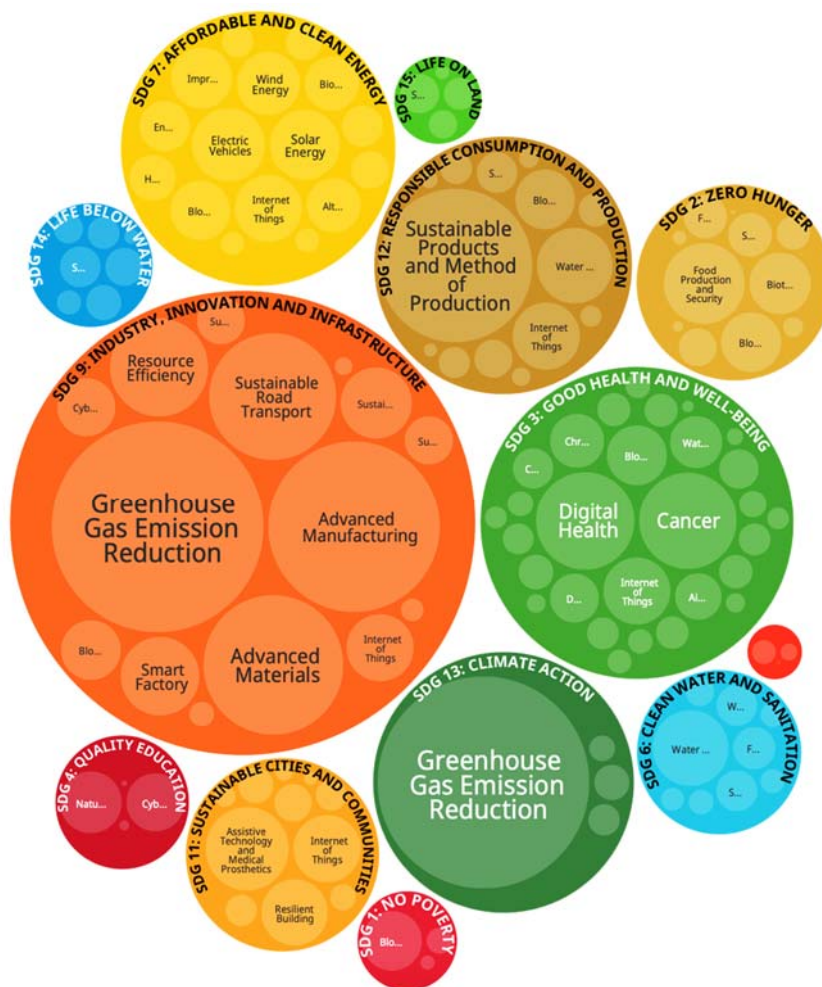

Рис. 1. Дослідження 100 технологій, пов'язаних з ЦСР

Джерело: (*Mapping Innovations Patents and the Sustainable Development Goals*, 2024).

Попри активні дослідження особливостей стратегічного планування досягнення ЦСР, поза увагою вітчизняних науковців залишаються питання специфіки планування досягнення ЦСР не на глобальному, а на регіональному та місцевому рівнях, а саме на рівні областей і громад. Також важливо, щоб стратегії та програми соціально-економічного розвитку різних рівнів не дублювали одна одну й не мали фрагментарного характеру, доповнюючи виконанням місцевих стратегій реалізації загальнодержавних і глобальних стратегій, зокрема у сфері ЦСР.

Метою статті є напрацювання пропозицій щодо врахування особливостей ЦСР-центричного підходу до стратегічного планування розвитку громад в Україні та досягнення індикаторів сталого розвитку на сучасному етапі функціонування громад на прикладі громад Вінниччини.

В основу дослідження покладено наукове припущення, що врахування особливостей ЦСР-центричного підходу до стратегічного

планування розвитку громад в Україні приведе до покращення індикаторів сталого розвитку на сучасному етапі функціонування громад і до сталого розвитку України.

Теоретичними та методологічними основами дослідження слугували праці вітчизняних і закордонних науковців щодо поняття та особливостей стратегічного планування, специфіки розвитку громад, а також включення до програмних документів ЦСР та розробки індикаторів їх досягнення. Для дослідження використано оцінку якісних, кількісних і соціальних показників, а також методи позиційного аналізу, фокус-групи, діагностичного інтерв'ювання, експертних оцінок, вимірювання та порівняння, системного аналізу та моделювання.

Основна частина статті складається з трьох розділів, у яких послідовно розглянуто питання сутності ЦСР-центричного підходу до формування програмних документів у громадах, визначено ступінь кореляції ЦСР зі стратегічними цілями громад, надано пропозиції щодо врахування ЦСР-центричного підходу до стратегічного планування розвитку громад у контексті сталого відновлення України.

1. Сутність ЦСР-центричного підходу до формування програмних документів у громадах

На регіональному та місцевих рівнях вже існують і надалі приймаються відповідні стратегії сталого розвитку областей та окремих міст, але вони не враховують всіх Цілей глобального сталого розвитку та ЦСР для України, зокрема як і не враховує їх сучасна нормативно-правова база. Місцеві стратегії є документом суспільної згоди, в ідеальному варіанті – взаємовигідним договором, підписаним його учасниками, які тим самим приймають зобов'язання щодо його виконання (Дерун & Кочерга, 2021). Тож можна зробити висновок, що імплементація ЦСР у стратегічні документи на місцевому рівні, зокрема на рівні територіальних громад, є складним, але невідворотним процесом. У цьому контексті варто акцентувати на важливості 17 Цілей сталого розвитку "Партнерство заради сталого розвитку" і долучати до цього процесу місцеву владу, активну громадськість і бізнес.

Загалом, *стратегічний план* – це довгострокова програма (орієнтовно на 8–12 років) досягнення громадою міста самостійно поставленої мети. Критерій *довготривалості планування* означає, що у плані визначаються нові можливості (джерела, обсяги та структура доходів і витрат), на відміну від короткострокового (оперативного) плану, у якому можливості попередньо визначені (обсяги та структура видатків зафіксовані заздалегідь). Стратегічний план складається зі Стратегії розвитку громади та Плану реалізації стратегії. *Стратегія розвитку громади* (далі –

стратегія) – це концептуальний документ, в якому є бачення майбутнього, напрями розвитку та цільовий блок з низки стратегічних та оперативних цілей.

Стратегічне планування – це здійснення усвідомленого вибору: цілей; засобів вирішення проблем (та/або реалізації можливостей); бажаного "сценарію" подій (бажаної "траєкторії" змін) з можливістю свідомо впливати на цей "сценарій" протягом його реалізації (Методичні рекомендації, 2018).

Щодо послідовності стратегічного планування, різні науковці називають від 5 до 7 різних етапів формування стратегії. Однак у контексті цього дослідження надзвичайно важливо, що стратегічні та оперативні цілі стратегії мають бути узгоджені з наявними в громаді та області (регіональними) стратегіями і профільними програмами. Крім того, важливо забезпечити сталість розвитку громади, втім забезпечити її потрібно у декількох аспектах. *Забезпечити сталість* означає дозволити процесу протікати тривалий час.

Отже, *програмна сталість* – це життєздатність й енергійність процесу навчання та зростання у громаді. *Екологічна сталість* означає процвітання природних систем, від яких залежить життя на землі. *Соціальна і культурна сталість* – те, як розвиток впливає на соціальне та культурне середовище буття людей. *Економічна сталість* означає безперервне забезпечення багатства та процвітання. Економічний сталий розвиток, подібно до біологічного, збільшує різноманітність стратегій. Економічна стійкість означає не лише виробництво, а й справедливий розподіл благ таким чином, щоб усі члени суспільства могли задовольнити свої основні потреби. *Політична сталість* – це процес прийняття рішень, встановлення та розподілу влади. Процес громадського розвитку не життєздатний, якщо політичні сили, які виступають проти нього, є сильнішими за політичні сили, що його підтримують. Тому дуже важливо заручитись підтримкою організацій та лідерів, що здійснюють вплив на політико-економічне середовище. Викликом для розвитку громад є гармонізація екологічних, соціальних, економічних, політичних і культурних потреб, а не розвиток одних видів потреб завдяки іншим (16 принципів, 2024).

2. Ступінь кореляції ЦСР зі стратегічними цілями громад

Протягом грудня 2023 р. підготовлено й проведено 2 фокус-групи з представниками громад Вінниччини в межах реалізації проекту "Посилене партнерство для сталого відновлення" за підтримки уряду Швеції, Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні (рис. 2).

Рис. 2. Представництво громад Вінниччини у фокус-групі

Джерело: складено авторами на основі аналізу результатів роботи фокус-групи.

Метод фокус-групи як форма модерованої групової дискусії – це вид якісного дослідження (збір якісних даних, вербальної та невербальної інформації), обговорення певної теми з невеличкою однорідною групою представників цільової аудиторії під керівництвом модератора. Кількісний склад фокус-груп представлений 25–28 учасниками від 18 територіальних громад Вінницької області. Фокус-група дозволяє оперативно отримати глибинну інформацію; виявити відмінності у розумінні або сприйнятті певної проблеми, події чи явища, мотивації. Фокус-групи найчастіше використовуються для генерування ідей, перевірки гіпотез, уточнення даних, інтерпретації результатів; вивчення особливостей певної ситуації (Ібрагімова, 2019).

На *рис. 2* показано, що в обговоренні у двох фокус-групах взяли участь представники громад Вінницької області, найбільше – з Вінницької МТГ, Стрижавської ТГ, а також з досить віддалених від обласного центру, наприклад Липовецька ТГ, Барська МТГ, Іллінецька ТГ та інші. Завдяки охопленню аудиторії модератори намагалися визначити проблеми та потреби громад Вінниччини в розумінні важливості ЦСР-центричного підходу до стратегування на місцевому рівні. У зустрічах брали участь представники органів місцевого самоврядування та місцевих органів виконавчої влади. Приналежність до місцевих органів публічної влади робить цю цільову групу однорідною та релевантною поставленим цілям дослідження.

Ще одне питання, яке учасники обговорювали під час фокус-групи, наскільки добре опитувані володіють інформацією щодо Глобальних цілей сталого розвитку 2030 (*рис. 3*).

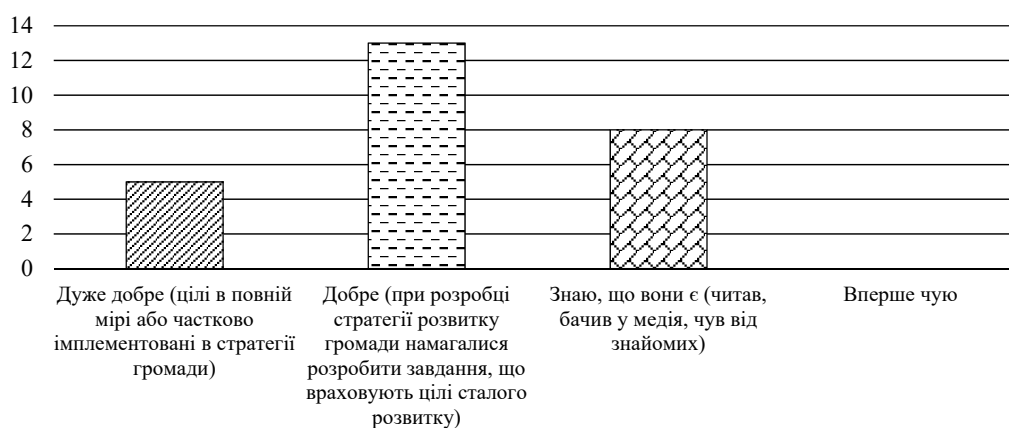

Рис. 3. Розподіл учасників фокус-групи за рівнем обізнаності в тематиці Глобальних цілей сталого розвитку 2030

Джерело: складено авторами на основі аналізу результатів роботи фокус-групи.

Таким чином, 5 учасників відповіли, що "дуже добре обізнані, цілі повною мірою або частково імплементовані у стратегії громади. 13 учасників зазначили, що обізнані "добре, при розробці стратегії розвитку громади намагалися розробити завдання, що враховують цілі сталого розвитку". 8 учасників фокус-групи зазначили, що знають про існування ЦСР та читали про них у медіа. Важливо, що представників громад Вінниччини, які нічого не знають про ЦСР, не виявлено.

Наступним етапом дослідження стало визначення вагомості ЦСР для конкретної громади (рис. 4).

Рис. 4. Вагомість ЦСР для вашої громади

Джерело: складено авторами на основі аналізу результатів роботи фокус-групи.

На основі *рис. 4* можна зробити висновки, що здебільшого для громад Вінниччини найвагомими ЦСР є ціль 11 "Сталий розвиток міст та спільнот", ціль 6 "Чиста вода та належні санітарні умови", ціль 9 "Промисловість, інновації та інфраструктура".

Водночас фокус-група проаналізувала, які саме ЦСР імплементовані в стратегію територіальної громади, тож спостерігається така візуалізація (*рис. 5*). До того ж у цьому питанні учасники могли обрати до трьох відповідей.

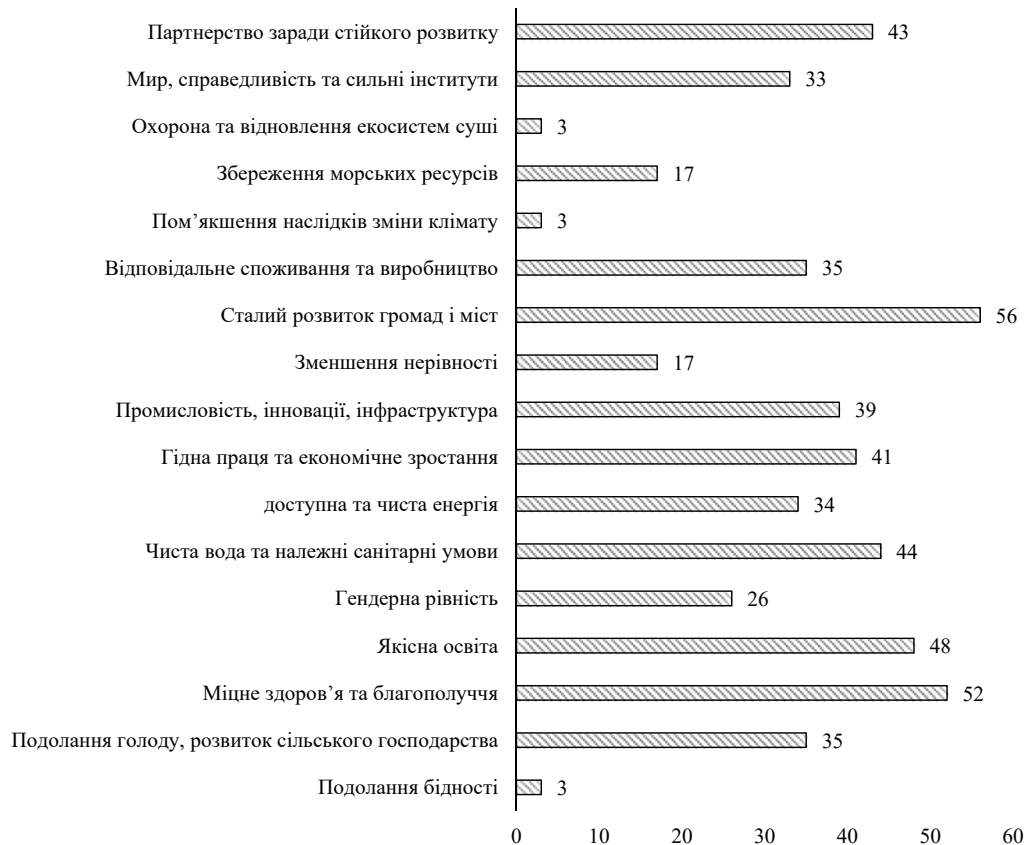

Рис. 5. Імплементація ЦСР у стратегії розвитку ТГ за результатами фокус-групи, %

Джерело: складено авторами на основі аналізу результатів роботи фокус-групи.

Як видно з *рис. 5*, найбільш імплементовані ЦСР у наявні стратегії розвитку громад – це ціль 11 "Сталий розвиток міст та спільнот", ціль 3 "Міцне здоров'я", ціль 4 "Якісна освіта". Пропонуємо зіставити ЦСР, що найбільше потрібні громадам Вінниччини та які найбільше імплементовані, щоб зрозуміти, чи забезпечені потреби громад, і виявити прогалини та потреби для формування подальших рекомендацій. Присвоїмо цілям, які набрали найбільше голосів, рейтингову оцінку 17, цілям, які вважались представниками визначених громад найменш актуальними, рейтингову оцінку 1 (*рис. 6*).

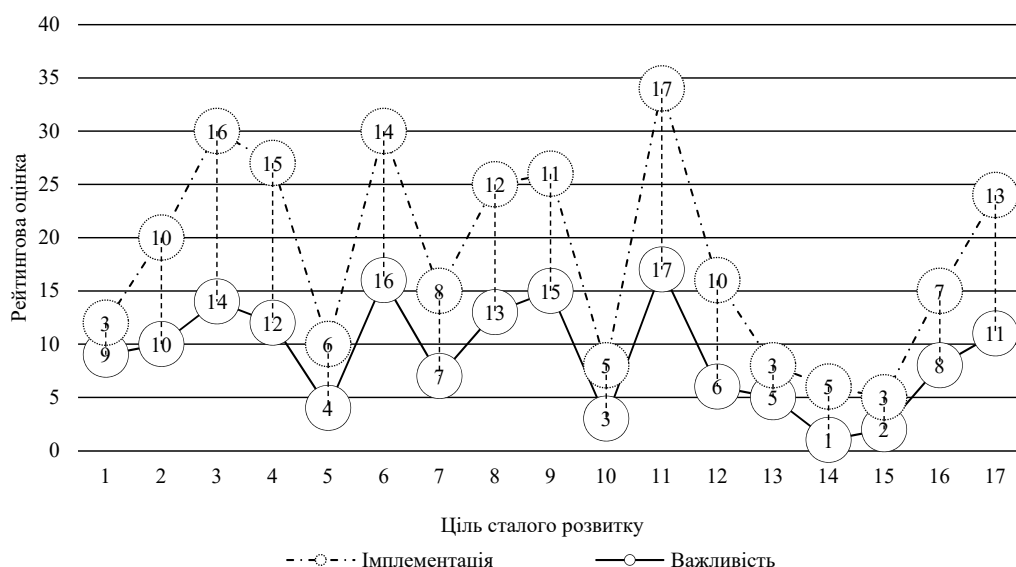

Рис. 6. Кореляція між важливістю ЦСР для громади та ступенем їх імplementації у стратегіях розвитку громад Вінниччини

Джерело: складено авторами на основі аналізу результатів роботи фокус-групи.

З рис. 6 можна спостерігати співвідношення важливих цілей для громади та вже імplementованих ЦСР. Тож є логічний взаємозв'язок практично по всіх цілях. Потреби та імplementація добре співвідносяться по цілях 2, 7, 8, 11, 16. Однак в інших цілях бачимо незакриті потреби. Так, по цілі 6 "Чиста вода та належні санітарні умови" потреба переважає над імplementацією на 2 пункти; ціль 9 "Промисловість, інновації та інфраструктура" тотожна різниця складає 4 пункти; ціль 13 "Боротьба зі зміною клімату" – різниця у 2 пункти. По інших цілях бачимо переважання ступеня імplementації над визначеною потребою, на думку фокус-групи. Тому можна зробити висновок, що у стратегіях місцевого розвитку ЦСР (на різних рівнях) так чи інакше враховані або ж визначаються необхідністю вирішення проблем місцевого значення. Тож найважливішими цілями для громади (отримали найвищі рейтингові оцінки) є цілі 11, 6, 9, 3, 8 (послідовність за зниженням оцінки). Тобто це 5 цілей, які представники громад вважають найважливішими для власних громад.

Розглянемо, наскільки висока ймовірність їх досягнення, згідно з Добровільним національним оглядом "Цілі сталого розвитку Україна" (2021). У ході підготовки Огляду для України було використано інноваційний для країни метод, а саме: розроблено та адаптовано методологію для детальної оцінки стану досягнення за кожною з 17 цілей за національними індикаторами. За результатами розрахунків за цією методологією, аналізу розрахункових даних та їх зіставлень з цільовими значеннями орієнтирів для досягнення у 2020 р. (встановленими у базовій

Доповіді з ЦСР) здійснено ранжування цілей за ступенем ймовірності досягнення (висока, середня, низька, дуже низька). Україні вдалось забезпечити прогрес за 15 з 17 цілей (Добровільний національний огляд, 2021). Цей метод має три послідовні кроки: розрахунок фактичного темпу середньорічного приросту; розрахунок необхідного (цільового/теоретичного) темпу приросту для досягнення мети; розрахунок співвідношення необхідного та фактичного темпів приросту (рис. 7).

Рис. 7. Ранжування цілей за інтегральною оцінкою прогресу у досягненні ЦСР у розрізі кожної за відповідними показниками

Джерело: (Добровільний національний огляд, 2021).

Отже, згідно з Добровільним національним оглядом (2021) та відповідно до рис. 7 варто звернути увагу, що ціль 11 має слабку позитивну динаміку, яка потребує суттєвого прискорення, ціль 6 має позитивну динаміку, яка потребує певного прискорення, ціль 9 є майже недосяжною, має від'ємну динаміку та низьку ймовірність досягнення, ціль 3 – досягнута або має високу ймовірність досягнення, ціль 8 – позитивна динаміка, що потребує певного прискорення.

3. Пропозиції щодо врахування ЦСР-центричного підходу до стратегічного планування розвитку громад у контексті сталого відновлення України

Головним завданням є усвідомлення органами місцевої влади, бізнесом, організаціями громадянського суспільства, кожним членом суспільства необхідності, доцільності та значущості впровадження ЦСР до процесу стратегічного планування та програмування (Дерун & Ко-черга, 2021). Процес інтеграції ЦСР до місцевих стратегічних документів має кілька етапів:

- проведення інформаційних компаній, тренінгів, фокус-груп, інформаційних сесій щодо значення досягнення ЦСР 2030 на всіх рівнях управління;
- узгодження цілей місцевих стратегій з ЦСР, визначення пріоритетів у вирішенні проблем місцевого значення, враховуючи три-складову сутність сталого розвитку;

- інтеграція програмних документів з планами роботи відповідних органів публічного управління та інших стейкхолдерів, дієве партнерство;
- прозорість та звітність з досягнення ЦРС і виконання поставлених задач. Інформування громадськості та її залучення на усіх етапах взаємодії.

Також слід пам'ятати, що громади виступають як важливий фактор у забезпеченні гармонії між економічним, соціальним та екологічним розвитком, відповідно до Дорожньої карти, яку презентувало Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України щодо продовження реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (Дорожня карта децентралізації, 2024).

Дорожня карта децентралізації передбачає врахування вимог щодо діяльності органів місцевого управління, аби вони відповідали європейським стандартам і принципам належного врядування. Також серед головних завдань продовження реформи децентралізації: створення й використання місцевої статистики, збору точних цифрових даних, поліпшення системи публічних консультацій та внутрішнього контролю, зміцнення фінансової стійкості та ефективності місцевих громад, включаючи реформу оподаткування, а також розвиток міських об'єднань тощо. Дорожня карта децентралізації спрямована на проведення реформ у найближчі роки. Цей документ має відповідати Державній стратегії регіонального розвитку до 2027 р. та Плану розвитку України. Отже, громади як лідери відбудови матимуть ознаки, визначені на *рис. 8*.

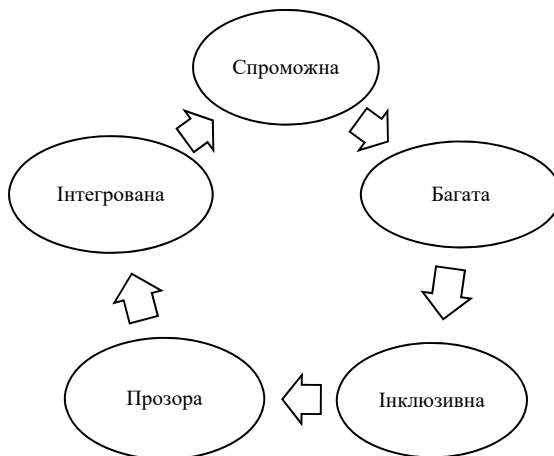

Рис. 8. Ознаки громад – лідерів відбудови

Джерело: (Дорожня карта децентралізації, 2024).

Ці ознаки громади мають слугувати основою для відбудови України на засадах сталого розвитку, при чому громади мають виступати лідерами цього процесу. Кожна громада може використовувати ці принципи як шлях для своєї власної відбудови та розвитку. Характеристики спроможної громади є основними вказівниками, які визначають ефективність і стійкість місцевих громад в їхньому розвитку та функціонуванні.

Важливим аспектом для стратегії сталого розвитку громад є адаптація цілей до умов, спричинених війною, та врахування наслідків руйнувань і збитків. План відновлення України, який має 15 національних програм, стає ключовим інструментом для досягнення сталого розвитку, оскільки він враховує та відповідає на основні потреби країни в умовах конфлікту та процесу відновлення. Адаптовані цілі сталого розвитку сприятимуть ефективній інтеграції національних зусиль у відновленні та створенні стійких і розвинених громад (Бондар, 2023).

У складних обставинах, але за підтримки міжнародних партнерів, таких як Програма розвитку ООН (ПРООН), Україна приймає концепцію "Відновити краще, ніж було", або *BBB (Build Back Better)*, (Програма ООН, 2024).

Відповідно до аналізу важливості цілей сталого розвитку для представників громад Вінниччини (на основі даних *рис. 4, б*), у третьому розділі публікації зроблений акцент на концепцію "Відновити краще, ніж було". Громади, зокрема, серед важливих визначають ціль 11 сталого розвитку "Сталий розвиток міст та спільнот", але прогрес досягнення залишається обмеженим. На нашу думку, необхідно активне зусилля усіх стейкхолдерів для досягнення цілей, особливо в контексті екологічних завдань та управління надзвичайними ситуаціями. Неможливо обійти увагою як економічний блок проблематики (адже економічна база розвитку громади та суспільства може стати основою для досягнення інших цілей сталого розвитку), так і соціальну складову (громадянину зазвичай не важливо, хто надає послуги, головне, аби ті послуги були якісними, доступними та інклюзивними, враховували потреби всіх зацікавлених та були комфортними під час отримання послуги, а також у процесі проживання на певній території).

Висновки

ЦСР-центричний підхід до відбудови України та розвитку громад є важливим через комплексність вирішення проблем розвитку, включаючи економічний розвиток, соціальну стабільність, охорону навколишнього середовища та встановлення миру та справедливості. Кожна ціль важлива у загальному контексті, але успіх в їх досягненні можливий лише за умови взаємодії та співпраці на всіх рівнях управління, про що свідчить ціль сталого розвитку 17. У статті ми визначили особливості ЦСР-центричного підходу до стратегічного планування розвитку громад, проаналізували рівень досягнення ЦСР у громадах Вінниччини, виділили слабкі місця, на які варто звернути увагу за оновлення місцевих стратегій і сформувавши доказову базу для доведення покладеної в основу дослідження гіпотези.

Напрацьовано ряд пропозицій щодо врахування індикаторів сталого розвитку на сучасному етапі функціонування громад. У ході дослідження виявлено, що найважливішими цілями для громад Вінниччини є цілі: 11 "Сталий розвиток міст та спільнот", 6 "Чиста вода

та належні санітарні умови"; 9 "Промисловість, інновації та інфраструктура", 3 "Міцне здоров'я та благополуччя", 8 "Гідна праця та економічне зростання". Однак доведено, згідно з Добровільним національним оглядом "Цілі сталого розвитку Україна" (2021), ступінь їх досягнення залишається різною: від позитивної динаміки, яка потребує прискорення (ціль 8), до майже недосяжної (ціль 9). Зважаючи на зазначене, місцевим органам публічного управління рекомендується фіксувати у своїх програмних документах досягнення цих цілей і відповідних індикаторів для сталого розвитку громад та України загалом.

Таким чином, стратегії розвитку громад необхідно оновлювати, пропрацьовувати відповідно до змінних умов, наявних ресурсів, враховуючи зовнішні й внутрішні ризики. Без якісної стратегії, об'єднаних зусиль і порозуміння буде неможливо досягнути цілі "Відбудувати краще, ніж було". Тому громадам потрібно володіти інформацією про наявні сильні сторони та точки зростання, брати відповідальність за свій розвиток і відбудовувати країну спільними зусиллями, на засадах прозорості, інновацій і стратегічного бачення.

Подальші дослідження стосуватимуться моніторингу та оцінки, наскільки ефективними є оновлені стратегії розвитку громад в умовах нестабільності та які чинники впливають на їх успішну реалізацію. Також варто дослідити інноваційні методики та інструменти, які можуть бути використані громадами в управлінні зовнішніми та внутрішніми ризиками, зокрема, як громади можуть прогнозувати й мінімізувати вплив цих ризиків на свій розвиток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ/REFERENCE

16 принципів сталого розвитку громади. (2024). The Four Worlds Centre for Development Learning. http://www.fourworlds.ca	16 principles of sustainable community development. (2024). The Four Worlds Centre for Development Learning. http://www.fourworlds.ca
Бондар, В. О. (2023). Врахування цілей сталого розвитку міст та спільнот у повоєнній відбудові України. <i>Сталий розвиток в Україні: врахування ризиків та шлях відновлення</i> , 27–29. http://www.vtei.com.ua/doc/2024/dok/t1.pdf	Bondar, V. O. (2023) Consideration of sustainable development goals for cities and communities in the post-war reconstruction of Ukraine. <i>Sustainable development in Ukraine: taking into account risks and the way to recovery</i> , 27–29. http://www.vtei.com.ua/doc/2024/dok/t1.pdf
Clement, J., Ruyschaert, B., Crutzen, N. (2023). Smart city strategies – A driver for the localization of the sustainable development goals? <i>Ecological Economics</i> , (213), 107941. https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800923002045	
Conroy, Maria Manta, Wilson, Jessica Pagan. (2024). Are We There Yet? Revisiting "Planning for Sustainable Development" 20 Years Later. <i>Journal of the American Planning Association</i> , 90(2), 274–288. https://doi.org/10.1080/01944363.2023.2211574	
Датенко, А. (2023). Концептуальні засади проблеми сталого розвитку національної економіки України. <i>Економіка та суспільство</i> , (57). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-6	Datsenko, A. (2023). Conceptual Foundations of the Problem of Sustainable Development of the National Economy of Ukraine. <i>Economy and society</i> , (57). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-6

<p>Дорожня карта децентралізації. (2024). https://mtu.gov.ua/content/reforma-decentralizacii-dorozhnyya-karta.html</p>	<p>Decentralization roadmap. (2024). https://mtu.gov.ua/content/reforma-decentralizacii-dorozhnyya-karta.html</p>
<p>Дерун, Т. М., & Кочерга, О. П. (2021). Цілі сталого розвитку в системі стратегічного планування розвитку територіальних громад. <i>Державне управління: удосконалення та розвиток</i>, (4). https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.4.34</p>	<p>Derun, T., & Kocherga, O. (2021). Objectives of sustainable development in the system of strategic planning of territorial communities. <i>Public administration: improvement and development</i> (4). https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.4.34</p>
<p>Динник, І. (2023). Стратегування регіонального розвитку за воєнного стану. <i>Scientia fructuosa</i>, 150(4), 4–18. https://doi.org/10.31617/1.2023(150)01</p>	<p>Dynnyk, I. (2023). Strategizing regional development under martial law. <i>Scientia fructuosa</i>, 150(4), 4–18. https://doi.org/10.31617/1.2023(150)01</p>
<p>Джеральд, М., & Філіпенко, А. (2003). Основні проблеми економіки розвитку. Київ. Либідь, 688.</p>	<p>Dzherald, M., & Filipenko, A. (2003). Basic problems of the economics of development. Kyiv. Lybid, 688.</p>
<p>Фесенко, Т. Г., & Фесенко, Г. Г. (2020) OULU: Інноваційне середовище міста як чинник сталого розвитку громади. Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток матеріали XII міжн. науково-практ. конф., Харків. ХНУБА, 176–178.</p>	<p>Fesenko, T. H. & Fesenko, H. H. (2020) OULU: The innovative environment of the city as a factor of sustainable community development. The European vector of economic modernization: creativity, transparency and sustainable development materials of the XII International Scientific and Practical Conference, Kharkiv. KhNUBA, 176–178.</p>
<p>Ібрагімова, І. М. (2019) Фокус-групи: переваги та недоліки. Вивчення потреб у навчанні та розвитку. К. <i>Проект "Доступна та якісна правова допомога в Україні"</i>, 50.</p>	<p>Ibrahimova, I. M. (2019) Focus groups: advantages and disadvantages. Study of training and development needs. K. <i>Project "Accessible and Quality Legal Aid in Ukraine"</i>, 50.</p>
<p>Коваленко, А. О. (2018). Стан і перспективи реалізації Цілей сталого розвитку в Україні. <i>Економіка природокористування і сталий розвиток</i>. К. ДУ ІЕПСР НАН України, 1–2 (20–21), 11–14.</p>	<p>Kovalenko, A. O. (2018). Status and prospects for the implementation of the Sustainable Development Goals in Ukraine. <i>Environmental economics and sustainable development</i>. K. DU IEPSR NAN Ukrainy, 1–2 (20–21), 11–14.</p>
<p>Mapping Innovations Patents and the Sustainable Development Goals. (2024). <i>World Intellectual Property Organization</i>. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-rn2024-18-en-mapping-innovations.pdf</p>	<p>Mapping Innovations Patents and the Sustainable Development Goals. (2024). <i>World Intellectual Property Organization</i>. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-rn2024-18-en-mapping-innovations.pdf</p>
<p>Методичні рекомендації щодо стратегічного планування в громадах. (2018). <i>Проект "U-LEAD з Європою"</i>. https://www.hromady.org/wp-content/uploads/2021/02/Методика-СП-ОТГ-скорочено-2018-5.pdf</p>	<p>Methodological recommendations on strategic planning in communities. (2018). <i>U-LEAD with Europe Project</i>. https://www.hromady.org/wp-content/uploads/2021/02/Методика-СП-ОТГ-скорочено-2018-5.pdf</p>
<p>Панчишин, Т., & Вдовин, М. (2023). Компоненти сталого розвитку територіальних громад та регіонів в умовах суспільно-політичних викликів. <i>Економіка та суспільство</i>, (50). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-23</p>	<p>Panchyshyn, T., & Vdovyn, M. (2023). Components of Sustainable Development of territorial communities and regions in the context of social and political challenges. <i>Economy and society</i>, (50). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-23</p>
<p>Павліха, Н. В., Цимбалюк, І. О., Хомюк, Н. Л., Войчук, М. В., Савчук, А. Ю., Коломечюк, В. В., & Цимбалюк, С. М. (2022). Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія, Луцьк. Вежа-Друк, 512.</p>	<p>Pavlikha, N. V., Tsymbaliuk, I. O., Khomiuk, N. L., Voichuk, M. V., Savchuk, A. Yu., Kolomechiuk, V. V., & Tsymbaliuk, S. M. (2022). Security of Sustainable Development of Regions and Territorial Communities of Ukraine on the Basis of Inclusive Growth: Monograph, Lutsk. Vezha-Druk, 512.</p>
<p>Radzihovska, L. M., Hulivata, I. O., Husak, L. P., Nikolina, I. I., & Ivashchuk, O. V. (2023). Peculiarities of evaluating the results of implementation of regional development programs in Ukraine. <i>Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu</i>, (2), 171–176. https://doi.org/10.33271/NVNGU/2023-2/171</p>	<p>Radzihovska, L. M., Hulivata, I. O., Husak, L. P., Nikolina, I. I., & Ivashchuk, O. V. (2023). Peculiarities of evaluating the results of implementation of regional development programs in Ukraine. <i>Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu</i>, (2), 171–176. https://doi.org/10.33271/NVNGU/2023-2/171</p>

Шворак, А., Кулинич, М., & Філюк, Д. (2022). Сталій інклюзивний розвиток територіальних громад Волинської області в умовах трансформації вугільної галузі. <i>Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки</i> . Розд. І. Економіка, (2), 20–31.	Shvorak, A., Kulynych, M., & Filiuk, D. (2022). Sustainable inclusive development of territorial communities of Volyn region in the conditions of transformation of the coal industry. <i>Economic Journal of Lesya Ukrainka Volyn National University. Section I. Economics</i> , (2), 20–31.
Програма ООН. (2024). Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. https://www.undp.org/uk/ukraine	UNDP Program/ (2024). United Nations Development Program. https://www.undp.org/uk/ukraine
Васильєва, О. І., Васильєва, Н. В. (2018). Концептуальні засади сталого розвитку територіальних громад. <i>Інвестиції: практика та досвід</i> , (8). http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6049&i=14	Vasylieva, O. I., Vasylieva, N. V. (2018). Conceptual framework for sustainable development of territorial communities. <i>Investments: practice and experience</i> , (8). http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6049&i=14
Добровільний національний огляд "Цілі сталого розвитку Україна". (2021). https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-10/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf	Voluntary national review "Sustainable Development Goals Ukraine". (2021). https://ukraine.un.org/sites/default/files/2021-10/VNR%20SDG%20Ukraine%202020.pdf

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору. З огляду на те, що автори працюють в установі, яка структурно пов'язана з установою, що є видавцем журналу, що може зумовити потенційний конфлікт або підозру в упередженості, остаточне рішення про публікацію цієї статті (включно з вибором рецензентів та редакторів) приймалося тими членами редколегії, які не пов'язані з цією установою.

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Внесок авторів є рівнозначним.

Замкова Н., Махначова Н., Іванченко Г. ЦСР-центричний підхід до стратегічного планування розвитку громад. *Scientia fructuosa*. 2024. № 5. С. 105–120. [https://doi.org/10.31617/1.2024\(15708](https://doi.org/10.31617/1.2024(15708)

*Надійшла до редакції 13.08.2024.
Отримано після доопрацювання 19.08.2024.
Прийнято до друку 31.08.2024.
Публікація онлайн 21.10.2024.*